

Прохоренко А. О. Розвиток критичного мислення учнів на нестандартних уроках української мови в початковій школі. *Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т. І. Шанскової. Житомир, 2021. С. 56–57.

А. О. Прохоренко,

студентка ННІ педагогіки;

науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент

кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Голубовська І. В.**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Розвиток критичного мислення учнів на нестандартних уроках української мови в початковій школі

У формуванні особистості людини велику роль відіграє критичне мислення, що дозволяє сміливо мислити, оцінювати та порівнювати. Перед Новою українською школою постає важливе завдання: виховати незалежну особистість, здатну формулювати та відстоювати свою точку зору, поважаючи при цьому й інші думки. Основи цього процесу закладаються саме в початковій школі, а урок української мови створює належні умови для формування роздумів та різних точок зору. Випускник загальноосвітнього навчального закладу має бути підготовленим до суспільного життя, спроможним збирати та опрацьовувати інформацію, приймати рішення, взаємодіяти з іншими людьми, розв'язувати нагальні питання, нести відповідальність за свої вчинки, досягати заданих цілей, вершин та творчої реалізації.

Проблема т. зв. "мовчання школярів" дуже турбує вчителів, тому розвиток мислення, у тому числі й критичного, стає все актуальнішим. Сучасні діти докладають усе менше розумових зусиль на пошуки необхідної інформації, бо Інтернет значно спрощує цей процес. Учителю повинен

використовувати інноваційні форми навчання, щоб зацікавити дитину і створити сприятливі умови для розвитку критичного мислення.

Мета статті – розгляд проблеми розвитку критичного мислення як однієї з ключових компетентностей, що повинна формуватися під впливом нестандартних уроків української мови в початковій школі.

Різні аспекти даного питання розглядали такі науковці, як: С. Байрамов, А. Липкіна, В. Сінельников, А. Рибак, М. Векслер, Н. Плотнікова, А. Бутенко, В. Болотов, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі та ін.

Річард Пауль зазначав: "Критичне мислення – це мислення про мислення, коли ви розмірковуєте з метою вдосконалити своє мислення" [5, с. 20], тобто критичне мислення – це шлях до самовдосконалення. Учителі повинні долучити дитину до таких мисленнєвих процесів: порівняння, аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації, систематизації. На думку І. В. Мітіної, критичне мислення – це процес розгляду ідей із декількох точок зору відповідно до їх змістових зв'язків та порівняння з іншими ідеями [3, с. 25–31].

Характерні ознаки людини, що критично мислить:

- 1) уміння слухати чужі думки та аналізувати їх;
- 2) прагнення до аргументування власного рішення на основі досвіду, фактів із життя та знання справи;
- 3) вислуховування різних точок зору, погодження з ними або протиставлення своєї думки іншим;
- 4) бажання проникнути в суть проблеми, вивчити глибину питання;
- 5) уміння вступати в діалог з іншими, вислуховувати всі думки, доводити свою точку зору, але ввічливо, толерантно ставитись до партнера.

Учителі не повинні нав'язувати дітям свої думки, точки зору. Потрібно показувати, що є, як мінімум, дві точки зору з одного й того самого питання, якщо не більше. Критичне мислення може формуватись навіть на основі вибору теми для написання твору.

Процес критичного мислення вимагає часу, уваги, мети, при цьому виклад думки має бути чітким і зрозумілим.

Умови, за яких стимулюється критичне мислення учнів:

- Час: його має бути достатньо для збору, аналізу та переробки інформації.
- Очікування ідей: різноманітних, залежно від завдання; головне – власні думки дітей, а не чужі.
- Спілкування: учні мають можливість на обмін думками і, як наслідок, відчують власну значущість, впливаючи на вирішення проблеми.
- Цінування думок інших: школярі повинні розуміти, що для знаходження оптимального розв'язання завдання потрібно вміти вислухати думки інших, чітко висловити власну та сформулювати колегіальне рішення.
- Віра в сили учнів: діти не повинні сумніватися в тому, що можуть мислити поза шаблоном, висловлювати будь-які думки, пов'язані з певним питанням.
- Активна позиція: учні можуть активно висловлювати свої думки та мислити, брати участь в обговореннях, піддавати сумніву все та за допомогою колегіального обговорення вирішувати питання.

Під час нестандартних уроків найкраще розвивати критичне мислення, тому що структура такого уроку дозволяє включати різнопланові вправи, наприклад: на уроці-змаганні можна організовувати "дискусійні кімнати". Також можна застосовувати завдання на розвиток критичного мислення на будь-якому етапі уроку.

Методи та прийоми розвитку критичного мислення молодших школярів під час уроку української мови:

1. Метод Сократа – пошук істини за допомогою контрольних запитань: постановка питань що підводять до вирішення питання, далі – вибір кращих рішень. Варто використовувати ознайомлювальні, навідні, контрольні, проблемні, провокаційні запитання.

2. Методика "Джигсоу-1": учні діляться на групи, експерт із кожної іде до іншої та намагається дізнатись окрему частину тексту й донести своїй групі.

3. Методика "Інтерв'ю": спочатку діти читають текст, а потім діляться на кореспондента та респондентів.

4. Графічні методики "Т-схема": учні вносять аргументи в колонку "за" чи "проти".

5. "Діаграма Вена": малюється два кола, що один на одного трохи накладаються. і в цій частині потрібно писати спільне, а в інших частинах – відмінне [4].

Отже, розвиток критичного мислення є актуальним для сучасного світу. Учитель може приділяти увагу розвитку такого мислення й на стандартних уроках, та краще це робити на уроках нестандартних, бо їх структура легше змінюється та корегується. Педагог може оптимально використовувати різні методики, залежно від теми та мети уроку, враховувати особливості конкретного класу. Учень із добре розвиненим критичним мисленням володіє такими важливими для сучасної людини вміннями: толерантно ставитися до чужих думок і переконань; знаходити й аналізувати інформацію; формувати власну думку; коректно доводити власну точку зору.

Список використаної літератури

1. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки : Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність : посібник для вчителя. 13-е видання. Харків : Вид. група "Основа", 2015. 112 с.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Слово, 2013. 447 с.

3. Мітіна І. В. Критичне мислення і сьогодення. *Постметодика*. 2013. № 6. С. 25–31.

4. Садекова О. О., Драннікова В. В. Застосування критичного мислення на уроках української мови в початковій школі URL: <https://ru.calameo.com/read/002277884e0be68fcef2> (дата звернення: 15.10.2020).

5. Тягло А. В., Воропай Т. С. Критическое мышление : проблема мирового образования XXI века. *Постметодика*. 2001. № 3 (35). С. 19–26.